

CEPLJENJE

Zdravstvena stroka, ki se vsakodnevno ukvarja s področjem cepljenja, je enotna, da je cepljenje najučinkovitejša zaščita pred nalezljivimi boleznimi, saj je bilo v zadnjih desetletjih s cepljenjem preprečenih več smrti kot s katerikoli drugim zdravstvenim ukrepom. Seveda pa je pomembno, da se pred cepljenjem informiramo in se odločamo na osnovi dejstev. Nacionalni inštitut za javno zdravje zato nudi zanesljive in znanstveno podprte nasvete glede cepljenja, pripravljene na osnovi dela naših in tujih strokovnjakov javnega zdravja.

Kako deluje cepljenje?

Cepljenje je postopek, s katerim izzovemo odpornost proti različnim nalezljivim boleznim. V telo vnesemo oslajljene ali uničene povzročitelje nalezljivih bolezni ali njihove sestavine, ki spodbudijo imunski sistem, da izdelata protitelesa proti povzročiteljem teh bolezni. Prvi in najpomembnejši cilj cepljenja je učinkovita zaščita posameznika pred boleznijo. Za bolezni, ki se širijo s stiki med ljudmi, npr. ošpice, rdečke, mumps, otroška paraliza, davica, pa je cilj tudi omejitev širjenja bolezni, kar lahko dosežemo z visoko precepljenostjo.

Zakaj je cepljenje najučinkovitejši ukrep?

Cepljenje dokazano zaščiti pred nalezljivimi boleznimi, saj se s higieno ne moremo popolnoma zaščititi pred okužbo, niti s hrano pridobiti imunosti. Zaradi visokega deleža cepljenih otrok se v Sloveniji nekatere nalezljive bolezni ne pojavljajo več ali pa se je njihovo število bistveno znižalo. Tako se ne srečujemo več z obolelimi otroki, priključenimi na dihalno napravo zaradi paralize dihalnih mišic, ki bi jo povzročil virus otroške paralize, ne vidimo več otrok, ki bi se dušili zaradi davice, ali otrok z možgansko okvaro zaradi ošpic. Čeprav so trenutno nekatere nalezljive bolezni v Sloveniji zelo redke ali se sploh ne pojavljajo, bi lahko manjše število necepljenih ljudi povzročilo njihovo vrnitev, kot se v zadnjih letih dogaja v nekaterih evropskih državah, kjer se srečujejo v velikim številom zbolelih za ošpicami in njihovimi hudimi posledicami. Na nevarnosti, ki jih prinaša nižja raven precepljenosti, opozarja tudi Svetovna zdravstvena organizacija.

S cepljenjem zaščitimo sebe in preprečimo širjenje nalezljivih bolezni

S cepljenjem zaščitimo predvsem sebe. Naše možnosti, da bi zboleli za katero od teh bolezni so sicer majhne, a ker se še vedno pojavljajo, se lahko okuži vsak, ki ni zaščiten. Poleg tega ljudje čedalje več potujemo, zato jih lahko nezaščiteni potniki vnesejo k nam iz dežel, kjer se nekatere nalezljive bolezni še vedno pojavljajo. Takšen primer so ošpice, ki se zaradi prenizkega deleža cepljenih širijo v državah v naši okolici. V zadnjih letih so se ošpice s potniki prenesle tudi k nam, kjer so zboleli otroci in tudi odrasli. Nedavno smo po mnogih letih spet zdravili bolnika s tetanusom, ki je zbolel zato, ker ni bil cepljen. Eno in drugo lahko sprejmemo kot svarilo; bolezni so tu in ne spijo.

Varnost cepljenja

V javnosti se pojavljajo različne trditve, da cepiva niso varna in da lahko škodujejo zdravju. Čeprav je dokazano, da cepljenje proti ošpicam, mumpsu in rdečkam ni povezano z

avtizmom, da cepljenje proti hepatitisu B ni povezano z multiplo sklerozo, da živo srebro (tiomersal) v cepivih (danes so vsa cepiva v Sloveniji brez tiomersala) ne povzroča avtizma, prav tako to velja za aluminij, se »krivda« cepivom za te in še mnoge druge bolezni pripisuje vedno znova in znova.

Odločitve za uporabo cepiv temeljijo na rezultatih raziskav in izkušenj o koristih, ki jih cepljenje prinaša za posameznika in populacijo. Pred dovoljenjem za množično uporabo morajo cepiva skozi številna testiranja, varnost in učinkovitost cepiva pa se spremljata ves čas uporabe. V vseh fazah preizkušanj je varnost cepiva dosledno nadzorovana. Dokaze za varnost in učinkovitost vseh cepiv z dovoljenjem za uporabo v Sloveniji preverita Javna agencija za zdravila in medicinske pripomočke RS (JAZMP) in Evropska agencija za zdravila (EMA). Postopki za pridobivanje dovoljenja za množično cepljenje z določenim cepivom lahko trajajo več let.

Tako kot vsak medicinski poseg pa cepljenje poleg velikih koristi spremlja tudi določeno tveganje. Možni so neželeni učinki, ki jih v Sloveniji spremljamo in so dostopni na spletnem naslovu <http://www.nijz.si/sl/spremljanje-nezelenih-ucinkov>.

Vsak zaplet kateregakoli cepljenja je potrebno obravnavati s strokovnega, etičnega in pravnega vidika. V primeru začasnih ali trajnih posledic je prizadetim potrebno pomagati pri težavah, ki so nastopile zaradi cepljenja. To sodi k etični dolžnosti tako zdravstva kot družbe, kar pomeni, da posledice med drugim upravičujejo tudi materialno odškodnino. Za njeno uveljavitev je v naši ureditvi predpisan postopek. Če je cepljenje v korist vse družbe, potem naj družba pomaga vsem, ki zaradi družbene koristi utrpijo osebno škodo. Zakon o nalezljivih boleznih s pravico do uveljavljanja odškodnine podpira tako stališče.

Več informacij o cepljenju je na voljo na spletni strani Nacionalnega inštituta za javno zdravje <http://www.nijz.si/sl/podrocja-dela/nalezljive-bolezni/cepljenje>.

Pripravil:

Nacionalni inštitut za javno zdravje OE Novo mesto